

הכל זורם — דבר אינו עומד במקום! קבע החכם היתוני היראקליטוס, לפני 2500 שנה. לעומתו נאחז החכם העברי: „דור הולך ודור בא, והארץ לעולם עומדת. מה שהיה, הוא שיהיה; ומה שנעשה, הוא שיעשה; אין כל חדש תחת השמש.“

★ ★ ★

גיבורים רבים היו לתשכ"א — מפוארים ועלובים, אמיצים ומוגילב, מהם שפטעו בצעדיהם אל הפקידים המיועז, מהם שהושלכו אל מרכז הזירה בעל-כורחם.

רק מעטים מהם ידעו בפרוס תשכ"א כי השנה תאר אותם באור הזרקורים. אחד מאלה היה **אדולף אייכמן**, איש-השנה של תש"ך, שידע בביטחה כי השנה תחזיר אותו אל במת המאורעות ההיסטוריים, ממנה נעדר בשנות הגלות והעוני. אך האם ידע זאת גם הסנאטור **ג'ון פיצג'ראלד קנרי** הצעיר, שעמד בראש-השנה תשכ"א באמצע מערכת-הבחירות שלו, ושעדיין לא העז להאמין בלב שלם כי אמנם יגיע לאחד משני הכסאות הרמים ביותר עלי אדמות? האם היה **יאני קוואדרוס** בטוח כי ייבחר לנשיא בראויל העצומה — והאם חלם כי יתפטר עוד באותה שנה בלחץ הריאקציה, ויגרום למלחמת-אזרחים?

גיבורים אחרים לא ידעו עדיין מה טומן בחובו העתיד, שהפך השנה לעבר. אישם, בבסיס סובייטי, ישנו שני אנשים אשר העולם לא ידע עדיין על עצם קיומם — **יורי גאלארין** ו**גרמן טיטוב**. הם נועדו לבצע מעשה שלא היה כדוגמתו בתולדות כדור-הארץ. מאז גילה כריס' טופר קולומבוס את העולם החדש, בפרצם את כלא כוח המשיכה של הכוכב ארץ, בזנקם אל החלל האינסופי של היקום, קבעו תמרוך בתולדות המין האנושי. בזכותם, תיזכר שנת תשכ"א בספרי-ההיסטוריה עד דורות אחרונים.

עוד פחות מגיבורי החלל ידעה את העתיד הדמות הטראגית ביותר של תשכ"א — **פאטריס דומומבה**, איש קונגו. איש-העולם של תש"ך, המורד השחור, שביקש לעצב בשתי ידיו אומה שלא היתה קיימת, שילם בדמו עבור חונו, ובדמו נתגשם החזון.

האם ידע איש מן המורדים של תשכ"א מה יחולל ומה יעולל במשך השנה? האם ידע זאת **אנריקו גאוווא**, עת שעצר במשך כמה שעות את נשימת האנושות כולה, עת

איך השנה תעשב "א"

השתלט בלב ים על האונייה סנטה מריה והניף בה את נס המרד נגד העריצות הפאשיסטית במולדתו הפורטוגלית? האם ידע זאת **פירז קאסטרן**, שהדהים את העולם במגרו פלישה צבאית אשר תוכננה על-ידי ארצות-הברית האדירה, מעשה דויד וגולית?

ומל גיבורי השחרור — גיבורי הדיכוי, שגם להם לא חסרה הנכונות להקרבה עצמית, אם כי בשרות אידיאלים מסולפים. האם ידע הנגדל **מוריס שאל**, בפרוס תשכ"א, כי בשנה זו יסכן את הקאריירה המוצלחת שלו, כדי להציל באלג'יריה שלטון של דיכוי קולוניאלי שאינו ניתן להצלה? האם ידע **אנטוניו סאלאזאר** כי במשך השנה יעמיס חרפת-עולמים על השם העתיק של פורטוגאל, עת ינסה להניף את הגרזן הנורא של רצח-עם על ראש אנגולה הקמה לתחייה?

★ ★ ★

אם הגיבורים לא ידעו את העתיד, קל וחומר המיליונים שהיו החומר של יצירתם, קרבנותיהם וצבא-יהם.

בפרוס שנת תשכ"א לא ידעו תושבי **בז'רטה** כי עירם הקטנה תהפוך מוקד לסערה עולמית — וכי עשרות מטובי בניהם ישפכו את דמם בחוצות, בשם החרות. תושבי **ברלין**, שעוד לפני 17 שנים נלכדו ישבו על חורבות עירם וביכו את בניהם, שיצאו לנכוח את העולם ושגועו בשוחות סטאלינגראד ואר-על-אמיין, לא ידעו כי שוב יביאו את האנושות לערבי פי פחת של מלחמת-עולם. ואולי פחות מכלום חלמו על מלחמה תושביה חובבי-המשקה-המין של **לאוס** הנידחת, אשר מאות מיליוני בני-אדם שמעו השנה את שמה בפעם הראשונה.

הכל זורם — דבר אינו עומד במקום! — לא חשב על אימרה זו, בראש השנה תשכ"א, אותו חובבי-החוכמת-יוון, **דויד בן-גוריון**, שהתקרב בסוף תש"ך לשלטון-יחיד יותר מאשר בכל עת אחרת בחייו. זה עתה רכש את סיעת פועלי-אגודת-ישראל, ושבו אחרו לו אלא ששה קולות. כדי לחזק חוק-בחירות חדש, שינחיל לו שלטון מוחלט. האם חלם כי תוך ימים מעטים יתמוטט הכל, וכי יעמוד בפני המשבר הגדול ביותר של חייו?

ואילו מנהיג פועלי-אגודת-ישראל, **בנימין מינץ** — הוא לא ידע כי ימיו ספורים, כשם שלא ידעו את המיליונים האחרים שהלכו לעולמם בשנת תשכ"א, כשם שלא ידעו זאת **שמשון יוניצ'מן** ו**עזרא איכילוב**, כשם שלא ידע זאת הרב **יעקוב מולדאנו**, יוצר הסנסציות של תש"ך, שנפטר בימים הראשונים של תשכ"א. המוות בא כחסף —

ווסטוק ו פרץ לתוך החלל — בזכותו תיזכר השנה בתולדות האנושות

אמנם, בעולם בו הכל זורם, בו דבר אינו עומד במקום, שום נצחון אינו סופי. הנצחון של היום מוליד את המאבק של מחר. מעשה הרשע, שיבוא על עונשו במשפט הירושלמי, לא יהיה הרשע האחרון עלי אדמות — ובעצם הימים בהם הוקעו התועבות של עוצבות-המיבצע הנאציות, בוצעו תועבות חדשות על-ידי עוצבות-מיבצע אחרות באנגולה הרחוקה. המפלה, אותה נחלו כוחות-הרוונות ביורה המדינית הישראלית, עשויה לשמש הקדמה למאבק קיצוני עוד יותר. האדם הישראלי ידע זאת — והוא לא נבהל. אופטימיותו לא היתה זו של המנצח סופית, היודע כי תם המאבק, אלא זו של אדם שסילק מכוול מדרכו, והמאמין כי כוחו יעמוד לו לסלק את המכשולים הבאים, יהיו כאשר יהיו.

מבחינה זו השתלבה התחושה הישראלית בתחושה העג' למית הכללית. האדם של תשכ"א, שראה את אורו כובשים את החלל החיצון, לא נכנע לגורלו עלי אדמות. הש-יבים שהציתו בשנת תש"ך את מדורות החרות באפריקה, לא כבו בשנה זו. בתריסר מקומות נרחבי העולם סערה מלחמת-החופש. לוחמי-השחרור ידעו, קדמו ונסוגו, ונסוגו והתקדמו. המשקיף השטחי יכול היה לראות שו מלח-מה של תיקו, ללא מנצחים וללא מנוצחים. אולם אילו יכול היה מיששו לראות את העולם כולו מגבהים, ממעור הטיל, היה רואה כי כחות-החרות מתקדמים/ולא הרף. אט אך בביטחה, וכי מספרים גובר והולך, וכי **לשם** זמנית אינה מסוגלת לעצור את רוח-האדם באלג'יריה ו גולה, בקובה ובקניה.

החרות החדשה הולידה אנדרלמוסיה חדשה. אומות זו שות נלדו ופנו זו נגד זו. אך שנת תשכ"א ידעה כי אין היא אלא קטע-זמן קטן בתהליך גדול, וכי כל הנחלים הולכים אל הים הגדול — ממשלת כדור הארץ, תקום, במקום או במאור, אפילו תוסתר השמש זמנית על-ידי האיום הנורא של מלחמת-העולם השלישית, הגרעינית, הסופית.

לילדי אלג'יר כמו לילדי כפר מנחם, למוחמד, מלך מארוקו, כמו לפולה, אשת המשורר אליעז.

בערב ראש-השנה תשכ"א בירכו פקדי התעודת-הפועל את מנהלם, **פנחס לבין**, בצאתו מן הבניין — ולא חלמו כי הוא יהיה איש השנה הבאה. עורבים-ושכים ברצועת בתי-הקפה של רחוב דינגוף התלוצצו עם הדי"ר **ישראל בר**, והקשיבו בהנאה לכוננותיו ממלחמת-האזרחים הספרדית. ושני אויראים עצירים צחקו כאשר קראו לטייסי-הריסוס בשם קאמיאזה, „מתאבדים“ — ולא חלמו כי שניהם יזיחו השנה במותם את אמינות הכינוי.

★ ★ ★

חיים ומוות, מאבק ושלום, זינוק לחלל-הנפילה ממרו-מים, פשע ומשפט, דיכוי ומרד — היש להם משמעות? לזוממבה ולבון, תא-הזוכית של גאנארין ותא-הזוכית של אייכמן — היש ביניהם קשר? האם מיליוני המעשים הקטנים של מיליוני אנשים קטנים בשנת תשכ"א השתלבו במסכת גדולה אחת, בעלת תכלית ושעם?

כזאת היתה דעתו של היראקליטוס, כאשר אמר: „הכל זורם!“ ט ב ורע, קור וחום, יום ולילה — כולם היו בעיניו חלק מהארמוניה גדולה אחת, מסגרת שיש לה משמעות והגיון. דקא את זאת שלל קוהלת, באחריו: „הבל הבלים, הכל הבל... כל הדברים יגיעים... כל הנחלים הולכים אל הים, והים איננו מלא; אל מקום שהנחלים הולכים, שם הם שבים ללכת.“

התחושה הלא-אמית של ישראל בתום שנת תשכ"א לא היתה זו של קוהלת. היא היתה אופטימית יותר — לא צוהלת, אך בזכות כמות החרות והצדק, היתה זאת תוצאה של חוויות השנה — חחית המשפט הגדול, בו ישב הרשע בתא הסגור, והחית המאבק הגדול, בו נחלה ההתעוררות האזרחית את נצחונה על הכוח הגט.